

Kapitola 5

Spolková republika Německo v české zahraniční politice¹

Vladimír Handl

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Vnitropolitický vývoj ovlivnil vzájemné vztahy více nežli kdy dříve: nejprve české prezidentské volby, poté pád české vlády a nástup vlády úřednické a nakonec německé a pak i české volby parlamentní – všechny tyto události nově formovaly nejvyšší patra politiky v ČR a do jisté míry i v SRN. Ovšem jestliže změna koalice v Německu neznamenal změnu zahraniční politiky ani vzájemných vztahů, v české politice nová vláda a nový prezident přinesli zásadní obrat ve vztahu k EU a podstatnou změnu ve vztazích s Německem. Paralelně, do značné míry nezávisle na politice a tedy kontinuálně, se dále dynamicky rozvíjely decentralizované vztahy ve všech oblastech a na všech úrovních, zvláště intenzivně v příhraničních krajích.²

Východiska

V Německu vyvolaly značný společenský zájem především české prezidentské volby, protože byly vnímány jako volba mezi pragmatickou, zájmovou politikou (zastupovanou Milošem Zemanem) a pokračováním „nepolitické politiky“ Václava Havla v osobě Karla Schwarzenberga; v každém případě se od nového prezidenta očekávalo ukončení politiky odporu vůči evropské integraci.³ V Německu byl rozšířen názor, že zvolením M. Zemana Češi propásli šanci na zásadní změnu stylu své politiky.⁴ Očekávání od nového prezidenta byla proto přinejmenším rozpačitá, objevily se požadavky nezvat jej kvůli „protiněmecké kampani“ na nástupní návštěvu. Bernd Posselt kritizoval jeho volební klání za údajný „*antiněmecký rasismus*“, který do něj ovšem podle něj vnášela rodina Václava Klause – nikoli tedy sám Zeman, vůči němuž se Posselt vyjadřoval s pragmatickým a účelovým optimismem.⁵ Německý prezident Joachim Gauck prezidenta Zemana do Německa okamžitě pozval – šlo o symbolický akt, za nějž se velmi zasazovalo české velvyslanectví v Berlíně.⁶

Pádem vlády Petra Nečase 17. června Česká republika v Německu získala image nepochopitelného partnera. Tento dojem byl výsledkem charakteru vládní krize a sebebedstrukce jejího premiéra. Česko bylo vnímáno jako „banánová republika“, jako vzor morální bída postkomunistických států s tendencí k chaosu.⁷ Neméně nepochopitelný byl pak pro Německo následný postup prezidenta Zemana: tím, že prezident ustavil vlastní vládu Jiřího Rusnoka, jež nedostala parlamentní důvěru, setrvala ve funkci nicméně až do rozpuštění sněmovny a vypsání nových parlamentních voleb, se česká politika z německého pohledu dostala do sféry politické manipulace.⁸

Situace v ČR v druhé polovině roku tak byla vnímána jako poněkud zvláštní provizorium; zásadnější problém pro vzájemné vztahy tím ale nevznikl, protože samo Německo žilo přípravou parlamentních voleb a následně formováním nové spolkové vlády. Stabilizační efekt měla skutečnost, že se vláda J. Rusnoka přihlásila k cíli obnovit důvěru spojenců v politiku ČR (jak v NATO, tak EU) a usilovat o prohlubování evropského integračního procesu.⁹ Zároveň německá politika oceňovala, že si Česká republika udržovala disciplinovanou fiskální politiku. Zejména ve srovnání s vývojem v Maďarsku tak byla ČR, přes výše uvedené peripetie, vnímána jako převážně stabilní aktér, který by mohl pomáhat stabilizovat evropský střed.

V české společnosti a politice vyvolaly velký zájem volby do Německého spolkového sněmu, konané 21. září, které skončily vítězstvím CDU-CSU a vznikem velké koalice s SPD (25,7 % hlasů). Česká politická scéna na volby reagovala očekávaně pozitivně: Premiér Rusnok blahopřál kancléřce Merkelové k „obdivuhodnému úspěchu“ (CDU-CSU získaly 41,5 %) a uvedl, že „vztahy mezi našimi zeměmi jsou na nejvyšší úrovni v jejich moderních dějinách a že můžeme společně usilovat o úspěšnou budoucnost Evropy“.¹⁰ Nepřímým vítězem voleb je Alternative für Deutschland (AfD), která se sice do parlamentu těsně nedostala (4,7 % hlasů), oslovila ale voliče (zejména konzervativní až ultrakonzervativní) svým eurokritickým postojem, kulturním konzervatismem, anti-imigračními postoji; prezident Václav Klaus vyslovil straně uznání a vyjádřil naději, že bude úspěšná ve volbách do EP v roce 2014.¹¹

Miloš Zeman viděl ve volbách potvrzení „správnosti cesty, po níž německá kancléřka Angela Merkelová v posledních letech svou zemi vede“.¹² Podobně se vyjádřila většina ostatních politických představitelů, uvítán byl i vznik velké koalice. Jen KSČM vnímala vstup SPD do velké koalice jako zradu programu strany (teoreticky poprvé vznikla možnost levicové koalice SPD–Zelení–Die Linke).¹³

Politické sféra

Politizace – polarizace

Typických témat politizace (a tedy kontinuální přítomnosti v debatě a politických rozhodovacích procesech) bylo relativně málo: českou politiku nadále charakterizoval především nezáměr o zahraničněpolitické otázky a pokračující technokratizace zahraniční politiky, kdy její chod zajišťuje stále profesionálnější aparát. Existovala témata, která měla konfliktní potenciál, zachovala si nicméně technokraticko-expertní rozměr a vyhnula se ve vztahu k Německu polarizaci. Jako příklad lze uvést energetiku: ještě v roce 2011 jsme se obávali, že odchod Německa od jaderné energetiky hrozí vážnou

zátěží vzájemných vztahů. Ve skutečnosti se jak česká, tak německá politika snažily téma řešit jako věčný, nikoli politický problém. O přiznané odlišnosti koncepcí energetického rozvoje se diskutovalo klidně, se snahou najít pro Českou republiku (a výstavbu Temelína) pozitivní řešení.¹⁴ Výstavba jaderných elektráren, politizované, ne-li polarizované téma české vnitrostátní debaty, se díky tomu – pokud jde o český vztah k Německu – politizaci a tím spíše polarizaci v zásadě vyhnulo.

Silně politizovaná témata, která přerůstala ve vztazích mezi institucemi/ústavními činiteli v polarizaci, byla hlavně dvě: oživení dlouhodobého rozdělení scény v otázkách minulosti a ve vztahu k EU. Ani jedno téma ve své polarizované podobě ovšem nedominovalo česko-německým vztahům, ale spíše česko-české debatě. Polarizaci přitom často zosobňovali jednotliví vedoucí političtí aktéři spíše než politické strany; výsledkem této „heroizace politiky“ (soustředění na hlavní, mediálně přítomné aktéry) v české konstelaci, kdy společenský diskurz ovládaly dominantní osobnosti, navyklé na autoritativní vedení spíše než na kompromis, byla trvale přítomná tendence k polarizaci politiky.

Polarizace vztahu k minulosti se nejlépe projevila v posuzování významu cesty premiéra Nečase do Mnichova: na jedné straně stál V. Klaus; i když se k návštěvě osobně na veřejnosti nevyjádřil, naznačovalo jeho opozici k aktivitám premiéra vůči Bavorsku to, že ani v roce 2010, ani 2011 nepřijal předsedu vlády Bavorska Horsta Seehofera během jeho návštěv v Praze; přitom v zásadě přijímal premiéry jiných spolkových zemí, pravidelně pak premiéry Saska. Návštěvu odmítla rovněž KSČM: Podle Vojtěcha Filipa šlo ze strany Petra Nečase o „*poníženecký postoj*“, jenž měl dokazovat, že „*není schopen vykonávat funkci předsedy vlády suverénního státu Evropské unie*“. V. Filip se navíc vrátil k překonanému argumentu, že „*návštěva spolkové země náleží podle Ústavy ČR spíše hejtmanům sousedících krajů*“.¹⁵ Návštěva ukázala, „*jak hluboko Petr Nečas poškozuje zájmy naší vlasti a komu slouží*“.¹⁶

Rovněž v prezidentské kampani zazněly nekompatibilní přístupy k otázkám minulosti. V. Klaus se postavil za M. Zemana do té míry, že obvinil jeho protikandidáta, Karla Schwarzenberga, že vnesl do debaty téma dekretů prezidenta Beneše.¹⁷ Téma přitom v televizní debatě otevřel Zeman. Právě historické otázky, zejména morální a právně-politický vztah k odsunu a dekretům prezidenta Beneše, rozdělily politickou scénu (a ještě více společnost) nečekaně výrazně: předvolební debaty mezi oběma kandidáty se mohly stát symbolem polarizace, kdy žádný dialog neprobíhal a výměna se omezila na jednostranné osočování a nálepkování K. Schwarzenberga.

V obecnější rovině se objevovalo téma minulosti i ve volebních programech. Již tradičně vztah k minulosti pojímala KSČM. Volební program 2013 odmítal „*jakékoli vměšování zahraničních nátlakových skupin, včetně spolků vznášejících požadavky odsunutých Němců, do vnitřních záležitostí ČR, jakož i zpochybňování dekretů prezidenta Beneše*“. Zjevně šlo především o vztah s Německem (nikoli o obecný princip, jak se ukázal postoj KSČM v roce 2014 k anexi Krymu Ruskem), když program požadoval „*uplatnění principu nedotknutelnosti státních hranic, odmítnutí separatistických snah porušujících uspořádání Evropy po 2. světové válce*“.

KDU-ČSL otázku minulosti považovala v souladu s deklarací 1997 za uzavřenou, její představitelé se vyjadřovali pozitivně ke snahám dále uvolnit vztahy ces-

tou vstřícných gest – jako např. uznání odvahy mnichovského kardinála Reinharda Marxe, který na 75. výročí mnichovské dohody přijel do Česka a vyslovil politování nad jejími následky.¹⁸ Strana vnímala Německo jako zajímavou laboratoř ekonomického úspěchu. Daniel Herman prohlásil, že je Německo pro KDU-ČSL „*určitě inspirace*“.¹⁹ Otázky minulosti neměly místo v programu ČSSD ani ODS, postoj M. Zemana v nich ale do jisté míry rezonoval. Ani TOP 09 se k tématu v programu nevyslovovala, sdílela nicméně pozice svého předsedy K. Schwarzenberga.

SPOZ zmínila, že se zahraniční i bezpečnostní politika České republiky „*musí opírat o historické zkušenosti, nezvratnost výsledků 2. světové války*“, tuto zkušenost ale chtěla realizovat tím, že „*zůstaneme osudově spojeni s USA, Německem a dalšími mocnostmi Evropské unie a NATO*“.²⁰

Pohled na minulost česko-německých vztahů tak politiku a společnost polarizoval, projevy této polarizace nicméně vyžadovaly určitou politickou mobilizaci shora (viz prezidentské volby), jinak zůstávala latentní a více méně skrytá.

Podstatně významnější byla polarizace v otázkách EU: trval stav roku 2012, kdy jsme v ročence uvedli, že se premiér Nečas (a ještě důrazněji prezident Klaus) distancoval od institucionálních otázek německého konceptu řešení krize eurozóny. Premiér Nečas svou politikou opt-outu z institucionálního prohlubování prosadil také odstup od německého konceptu evropské politiky v řešení krize eurozóny. V kontaktu s německými politiky ale zdůrazňoval zejména význam výborných hospodářských vztahů.²¹ Volební program ODS uvedl, že „*Německo je nejenom našim největším odbytištěm výrobků, ale také partnerem prosazujícím rozšiřování volného trhu a zdrženlivou fiskální politiku na evropské úrovni*“.²² Jan Bauer, místopředseda poslaneckého klubu ODS a předseda parlamentního výboru pro otázku EU, nepřímou vyzval předsedu strany a premiéra Nečase k otevřenější podpoře přístupu Německa ke krizi eurozóny, když uvedl, že „*vůbec největší hodnotou a pojistkou pro Evropu je právě bohaté a demokratické Německo*“, a proto by se „*proti nemístným reminiscencím na druhou světovou válku a na podporu Německa měli postavit evropští politici, kteří nejsou přímými aktéry řešení dluhové krize a kteří mají tu výhodu, že stojí doposud stranou, protože jejich země nejsou přespříliš zadlužené a nehrozí jim, že záchranou eura příliš zchudnou*“.²³ ODS v celku následovala britský model chování; naproti tomu většina ostatních politických stran orientovala ČR na středovou pozici, navazovala na pozici Německa a popř. spatřovala vzor v polském evropském aktivismu.

Polarizace neumožnila dosáhnout konsenzu ani v rámci vládní koalice, natož v rámci parlamentu. Pád vlády P. Nečase a nástup vlády J. Rusnoka znamenaly změnu kurzu a tedy projev diskontinuity, navazující na koncepci evropské politiky sociálně-demokratických vlád. Po své linii razantní obrat v přístupu k EU provedl prezident Zeman, který trval na své obecné podpoře federalismu.²⁴

Hnutí ANO se k EU vztahovalo pozitivně, chtělo upevnit členství ČR v EU a zdůrazňovalo zájmovou orientaci (např. v dočerpání a účelném využití evropských fondů); s Německem se chystalo rozvíjet „*dobrou sousedskou politiku*“.²⁵ KDU-ČSL se k EU stavěla podobně, ve všech politických sektorech pro ni EU představovala pozitivní referenční bod. Německo není zmíněno, motto celého programu ale znělo „*Chcete se mít jako v Německu? Volte jako v Německu!*“²⁶ tedy slogan, který se před

volbami snažila (v jiné formě) uplatnit i část ODS. Pavel Bělobrádek podpořil politiku Německa na záchranu eura, když prohlásil, že „*momentálně nejúspěšnější zemí EU při řešení krize je Německo, kde se uplatňují umírněně středopravicové recepty CDU-CSU. Jsou to recepty odpovědné jak ke státním financím a trhu práce, tak solidární k rodinám s dětmi, zdravotně postiženým a seniorům. Toto je i náš přístup.*“²⁷

Existovaly ovšem jednotlivé otázky, v nichž skutečně dlouhodobě zaujímaly politické strany (a instituce) nesmiřitelně protichůdná stanoviska, týkaly se nicméně Německa jen okrajově. Mezi takto polarizované otázky patřila tzv. „Klausova výjimka“ a tedy požadavek neplatnosti Listiny základních práv a svobod Evropské unie pro ČR, kterou V. Klaus zdůvodňoval obavou ze zpochybnění platnosti dekretů prezidenta Beneše. Jediná parlamentní strana, jejíž poslanci výjimku v EP nakonec aktivně prosazovali, byli poslanci ODS.

TOP 09 vystupovala velmi proevropsky a Německo bylo vnímáno v mnohém jako vzor.²⁸ Strana se, podobně jako ODS, hlásila k německé interpretaci eurokrize a léčbě eurozóny, jasně viděla ČR a Německo jako zastávce stejné hospodářské kultury: „*Různé země volily různé metody. Byly země, které byly přesvědčeny, že když si budou půjčovat na dluh a budou se s penězi snažit oživit ekonomiku, že je to správné řešení. Byly země, které si nejprve položily otázku, kde jsou příčiny krize. A protože si správně odpověděly, že příčinou krize je žití na dluh, tak nechťly odstraňovat důsledky přiléváním oleje do ohně a snažily se řešit příčiny. To jsme byli my, Rakousko, Německo.*“²⁹ Naopak prorůstová opatření a s nimi spojené zadlužení Německa byla vnímána jako problematická.³⁰

Proevropskou pozici zaujímal SPOZ a vyslovovala se pro „*posilování federálních prvků v Unii*“.³¹ Česká republika by se vůči Německu a Francii „*neměla vymezovat*“ a měla by přistoupit k Fiskálnímu paktu a bankovní unii.³²

Německá politika v Evropě tak byla pozitivním referenčním bodem pro většinu parlamentních sil a polarizace se týkala jen pozic prezidenta Klause a premiéra Nečase k institucionálním krokům řešení eurokrize, které Německo prosazovalo (Fiskální pakt, bankovní unie).

Agenda

Kontakty

Mezi vrcholné politické kontakty patřila nástupní návštěva prezidenta M. Zemana 26.–27. června v Berlíně, kde se setkal jak s prezidentem J. Gauckem, tak s kancléřkou A. Merkelovou a pronesl projev o Evropě na Humboldtově univerzitě. Návštěva byla vnímána oběma stranami jako velmi úspěšná, pozitivní dojem ostatně zanechala i „rozlučková“ oficiální návštěva prezidenta Klause (9. ledna), který Německo při té příležitosti označil za „*nejdůležitějšího obchodního partnera, investora a spojence*“.³³

Nejdůležitější událostí stykové agendy byla nicméně návštěva na zemské, nikoli federální úrovni: Cesta premiéra Nečase do Mnichova znamenala kvalitativní skok v česko-bavorských vztazích a byla velice dobře přijata kancléřkou Merkelovou a vůbec německou společností. Z německé strany byl nejvyšším představitelem, který Prahu navštívil, vicekancléř a ministr hospodářství Phillip Rösler (7. května). Před tím

se (14. února) pokračování tzv. Hofského dialogu ministrů vnitra zúčastnili v Praze Hans-Peter Friedrich (federální ministr vnitra SRN), Joachim Hermann (ministr vnitra Bavorska) a Markus Ulbig (ministr vnitra Saska). Českou republiku navštívila řada ministrů zemských vlád, na úrovni předsedy zemské vlády se konala již tradiční návštěva Stanislawa Tillicha, premiéra Saska (20.–21. října).

Z české strany SRN kromě obou prezidentů navštívil místopředseda vlády a ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg (Berlín, 13.–14. května), ministři zdravotnictví Leoš Heger a Daniel Bahr se sešli 4. dubna ve Weidenu a 10.–11. dubna Sasko navštívil ministr školství Petr Fiala. Jinak z hlediska kontaktů na vysoké úrovni představoval rok 2013 spíše jakousi „přestávku“ po veleúspěšném roce 2012; pád české vlády a volby jak v ČR, tak i SRN nebyly pro vysokou stykovou agendu příznivé. Premiér Rusnok a ministři jeho vlády se setkávali s německými protějšky téměř výhradně na multilaterálních fórech, bilaterální návštěvy se prakticky nekonaly, výjimku představovala schůzka ministra vnitra v demisi Martina Peciny se třemi výše uvedenými německými ministry vnitra v Bayreuthu 27. srpna.

Omezené styky na vysoké politické úrovni ovšem měly pozitivní vedlejší efekt: německé vládní instituce měly v mezidobí očekávání voleb a formování vlády čas na intenzivnější kontakty na pracovní úrovni, a proběhlo proto více konzultací na pracovní úrovni než v roce 2012.

V obecnější rovině platí, že česká strana dlouhodobě projevovala zájem reflektovat vzájemnou blízkost a intenzitu vztahů v povýšení konzultačního mechanismu na úroveň mezivládních konzultací, jež udržuje Německo se svými strategickými partnery (ve střední Evropě pouze s Polskem). Taková možnost se ovšem jevila jako málo reálná už díky přetížené stykové agendě německé vlády; někteří čeští experti a diplomaté jako perspektivní řešení viděli pořádání tematických česko-německých konferencí na úrovni předsedů vlád a příslušných ministrů.

Jednání o prodeji Lobkovického paláce se zastavilo na ceně, kterou německé straně předložila Praha; otvírala se perspektiva, že české velvyslanectví bude hledat ekonomičtější budovu, která by nespotřebovala většinu jeho každoročního rozpočtu.

Evropská unie

Vztah k Evropské unii se v průběhu roku dynamicky vyvíjel. Prezident Klaus se během své rozlučkové návštěvy snažil kancléřku Merkelovou přesvědčit, aby nesměrovala EU k další integraci, již sám tradičně odmítá, a věnoval ji za tímto účelem svou knihu.³⁴ K jeho postojům se hlásili představitelé vznikající německé euroskeptické strany Alternative für Deutschland.³⁵ Naopak, prezident Zeman se ve svém projevu na Humboldtově univerzitě vyslovil pro společnou armádu a společnou hospodářskou politiku EU.³⁶

V praktické oblasti Nečasova vláda, na rozdíl od Německa, nepodpořila posílenou spolupráci v rámci EU, která by zahrnovala zavedení daně z finančních transakcí (opoziční ČSSD se za plán postavila). Ministr zahraničních věcí Schwarzenberg vyjádřil skepsi vůči ochotě Německa podpořit v EU zrušení vízové povinnosti pro ruské státní představitele.³⁷ Vláda podporovala i perspektivní členství Turecka v EU a přijetí Rumunska a Bulharska do schengenského prostoru. Naopak spolu s Německem

se vláda postavila proti návrhu Evropské komise, aby ve vedení velkých firem měly ženy zastoupení 40 %.

S pádem vlády P. Nečase podstatně vzrostla kompatibilita české a německé evropské politiky v otázkách institucionální výstavby Unie. Německá koncepce řešení problémů eurozóny se nadále orientovala na prosazování rozpočtové disciplíny a zvyšování konkurenceschopnosti národních ekonomik – politiku, kterou sdílela jak vláda premiéra Nečase, tak úřednická vláda J. Rusnoka a vítězové voleb – opoziční ČSSD a hnutí ANO. Koaliční smlouva CDU-CSU a FDP zahrnuje i levicovou agendu, zastupovanou v ČR zejména ČSSD – závazek podporovat v rámci EU investice do hospodářského růstu, zaměstnanosti a boji proti nezaměstnanosti mladistvých. Vítězné strany českých voleb v zásadě sdílely i prioritu německé strategie – vytvoření bankovní unie, větší odpovědnost bank a jejich klientů za případné ztráty a zároveň zachování rozpočtové suverenity národních států. Vláda J. Rusnoka tak zahájila posun směrem k EU, což německá politika kvitovala s pozitivním očekáváním.

Východní partnerství bylo nadále hlavním tématem vzájemných konzultací v zahraničněpolitické oblasti; nepodařilo se nicméně definovat žádný konkrétní projekt, na němž by obě strany mohly systematicky spolupracovat.

Ekonomika

Agenda české politiky v hospodářské oblasti byla tradičně rozsáhlá a byla oblastí převážně proaktivního působení ČR. Nedotaženost řady témat a procesů byla spojena spíše s nedostatky institucionální kapacity nežli s politizací a polarizací tématu. Německo bylo hlavním hospodářským partnerem a podílelo se na českém exportu 31 % a na importu 26 %. Český vývoz přitom v roce 2013 vzrostl o 2,5 % a český dovoz o 2,8 %, přebytek obchodní bilance se zvýšil o 4,3 mld. Kč na 270,9 mld. Kč.³⁸ Například podíl německých potravin na českých potravinových dovozech stoupl na úkor Polska na 25 %.³⁹ Přímé německé investice tvořily více než 20 % celkových zahraničních investic v ČR. Němečtí investoři přitom investovali nejen do výrobních závodů, ale také do oblasti výzkumu, vývoje, inovací a rozvoje technologií. Systém investičních pobídek ČR proto zahrnul i investice do technologických center.⁴⁰

Premiér Rusnok označil ve vztahu k Sasku za priority v oblasti dopravy dostavbu dálnice D8, budování železničního koridoru na Drážďany (koridor IV.) a zlepšení splavnosti Labe.⁴¹ Pokračovaly práce na dobudování železničního koridoru III. (Mosty u Jablunkova, st. hr.–Ostrava hlavní nádraží–Přerov–Praha–Plzeň–Cheb, st. hr.), dokončení se předpokládalo kolem roku 2020. Plzeňský kraj spolu s Horní Falcí začaly po přerušení opět připravovat vysokorychlostní železniční koridor Praha–Plzeň–Domažlice–Řezno–Mnichov.⁴²

Z hlediska německých investorů ustupovala ČR (podle některých průzkumů poprvé po osmi letech) přitažlivosti Polska – hlavní nedostatky ČR byly již tradičně spatřovány v chybějící odborné pracovní síle, nedostatečně pružné reformě vzdělávání či nedostatečně transparentním procesu veřejných zakázek a v korupci.⁴³ Projevovaly se samozřejmě i odlišnosti zájmové: německá strana usilovala o modernizaci silnice R34 na Pasov, kdežto česká strana tuto stavbu za prioritu nepovažovala. Nadále pokračovala debata o výstavbě vodní cesty na Labi. V této oblasti česká strana čekala na vy-

pracování Komplexní koncepce SRN (spolku a zemí) řešení otázek spojených s Labem; očekávalo se, že ČR bude k jednání přizvána. Přípravovala se rovněž smlouva upravující rozvoj vodní dopravy na Labi. Měla navázat na dokument z první republiky a zajistit zlepšení průchodnosti řeky pro nákladní lodě, upravit možnosti budování protipovodňových ochranných prvků a nastavit budoucí podobu využívání českého území v hamburském přístavu. Zlepšení průchodnosti řeky ovšem předpokládá dokončení roky připravovaného plavebního stupně v Děčíně a vybagrování říčního dna v Německu. Obojí naráželo na odpor ekologických iniciativ, které se obávají, že zahloubení Labe vysuší okolní lesní porosty a že Děčínský jez naruší průchod řeky pro tažné ryby.⁴⁴

Slabinou českého ekonomického působení v Německu je, že čeští exportéři a investoři byli nadále v Německu málo přítomní. Firmu zde mělo registrováno pouze 140 podniků.⁴⁵ Škoda Transportation nicméně založila v Mnichově dečřinou společnost Škoda Transportation Deutschland GmbH. Potvrdila tím snahu orientovat se nejen na tradiční východní, ale i na západní trhy.⁴⁶ Andrej Babiš zakoupil největší průmyslovou pekárnu Německa (Golden Toast, Lieken Urkorn) a rozšířil tak svou přítomnost v Německu.⁴⁷

Německo sloužilo v řadě oblastí jako inspirace: např. skutečnost, že staví kilometr dálnice o čtvrtinu levněji nežli Česká republika, vedla NKÚ a německý Spolkový účetní dvůr (*Bundesrechnungshof*, BRH) k analýze příčin: ukázalo se, že Německo dává přednost otevřeným zadávacím řízením, dále že zakázky rozděljuje a tím umožňuje konkurenci více firem a konečně nemá přemrštěné požadavky na referenci dodavatelů, které v ČR omezují počet účastníků soutěže – a zvyšují cenu.⁴⁸

Pracovní trh Německa byl pro Čechy přitažlivý; za dva roky od ukončení přechodného období pro volný pohyb osob se do Německa za práci vypravilo 10 000 osob, celkový počet Čechů, pracujících v Německu, tak dosáhl 27 156 osob; německé hospodářství by ovšem potřebovalo podstatně větší příliv pracujících cizinců, zejména ve zdravotnických, pečovatelských službách, v technických profesích či hoteliérství.⁴⁹

Energie

Česká republika vystupovala aktivně v otázkách energetické politiky. Vstupovala zejména do jednání o přetocích energie do české sítě a hledala možnosti diverzifikovat dodávky. Během roku se dvakrát v Berlíně a jednou v Praze sešla pracovní skupina „Unplanned Flows“ (přetoky elektrické energie), vždy za účasti zvláštního velvyslance Václava Bartušky a náměstka MPO Pavla Šolce. Velvyslanectví v Berlíně k tématu energetické politiky zorganizovalo 16. října konferenci, během níž se projevil posun v přístupu německé politiky: reagovala poprvé pozitivně na zájem české strany nejen jednat o přetocích elektřiny, ale o německém odchodu od jaderné energie vůbec. Podle českých expertů německá strana projevila skutečný zájem, byla zastoupena na vysoké úrovni a pozice obou zemí se očividně sblížily.⁵⁰ ČEPS rozhodl o instalaci transformátorů s řízeným posuvem fáze (*Phase Shifting Transformer*, PST) na česko-německém profilu do roku 2016⁵¹, koordinoval se svým protějškem, německou firmou 50hertz, otázky umístění a provozu.⁵² 50hertz se zavázala vystavět do roku 2015 tzv. *Thüringer Strombrücke* (Durynský energetický most); energie z větr-

ných elektráren, která způsobuje přetoky nejvíce, by tak měla být převedena po německém území ze severu do Bavorska. Nadále sice nevznikl energetický trh EU, situaci ale pomáhalo propojení sítí. Česká strana vycházela z toho, že Německo bude v průběhu odchodu od jaderné energie potřebovat externí záložní zdroje, v ČR tedy zejména elektřinu vyráběnou v Temelíně. Otázka bezpečnosti Temelína, popř. jeho dostavby, nebyla zásadním předmětem česko-německých jednání: i odborný posudek, který si nechala vypracovat strana Zelených, vyzněl do prázdna, když jej odmítla nejen česká strana, ale i německý ministr životního prostředí Peter Altmeier, který prohlásil, že „*nevidí žádný bezpečnostně-technický důvod ke zpochybnění postupu dozorových úřadů na české straně*“.⁵³

V lednu byl do provozu uveden 166 km dlouhý plynovod Gazela, který dopravuje plyn z plynovodu Nord Stream a propojuje plynovody Opal na severu Německa a Megal na jihu. Na čtyřech místech je propojen s českou přepravní soustavou a má strategickou roli v případě přerušení dodávek plynu z Ruska přes Ukrajinu.⁵⁴ Pokračovala opatrná expanze silných českých energetických firem: Energetický a průmyslový holding (EPH) odkoupil od německé E.ON její 40% podíl ve slovenské společnosti NAFTA, která se zabývá uskladňováním plynu a těžbou ropy.⁵⁵ Česká firma EP Energy (součást EPH) koupila německou elektrárnu Buschhaus, kterou bude zásobovat uhlím z vlastního dolu Mibrag v Německu. Celkový výkon elektráren EP Energy v Německu se tak zvýšil na 900 megawattů.⁵⁶

Vojenská spolupráce

Pokračovala setkání státního tajemníka MO Daniela Koštovala se státním tajemníkem MO SRN, Christianem Schmidtem, zahájená ještě v roce 2012. Předmětem jednání byla otázka posílení spolupráce ve vojensko-bezpečnostní oblasti.⁵⁷ Velký potenciál spolupráce spatřovaly obě strany zejména ve společných cvičeních, diskutovalo se o možných společných projektech v rámci EU a NATO. Českou stranu motivovala i mezinárodní situace – reorientace USA na Dálný východ, s ukrajinskou krizí rostl tlak na spolupráci v rámci Aliance i EU. O nový start vojenské spolupráce se pokoušelo Německo s Francií, probíhala diskuse o větší angažovanosti Německa, již zahájil Spolkový prezident J. Gauck. Motivem spolupráce byla rovněž snaha o *pooling and sharing*, podobným směrem má působit rovněž německá „*Enable and Enhance Initiative*“ (prosinec 2013). Česká politika dávala najevo, že nemá obavy z postupného vrůstání Německa do vůdčí role, naopak, že tento proces podporuje a chce se na něm bilaterálně i v multilaterálním rámci podílet.⁵⁸ Ministr obrany Thomas de Maizièr vystoupil již v roce 2012 s koncepcí *Anlehnungsmacht*, páteřní mocnosti, jež v rámci NATO získala podporu jako tzv. *framework nations concept*. Česká politika se ke konceptu stavěla pozitivně, byl předmětem bilaterálních konzultací, obě strany hledaly možnosti, jak jej naplnit konkrétními projekty. „*Nám se věc... v zásadě líbí, my chceme být součástí multinationálních jednotek*“, vyjádřil se náměstek Koštoval.⁵⁹ Česká republika se v oblasti obrany celkově chovala jako aktivní aktér, který vystupuje s otevřenou, perspektivně orientovanou agendou, není ale schopen na spolupráci vydělit odpovídající zdroje.

Ochrana životního prostředí

Spolehlivě fungovaly mechanismy a instituce spolupráce v oblasti ochrany životního prostředí. Česká republika vystupovala proaktivně a byla zaměřena na praktickou spolupráci. 11. ledna proběhlo v Berlíně 12. zasedání Česko-německé společné komise pro životní prostředí, jehož se zúčastnili také představitelé Saska a Bavorska. Tématem byla spolupráce při vývoji technologií pro využívání obnovitelných zdrojů energie, ochrana ovzduší (komise konstatovala dobrou spolupráci, např. v oblasti Krušných hor) a odpadové hospodářství.⁶⁰ Vláda se nechala inspirovat zkušeností ochrany životního prostředí německých měst a schválila nařízení o nízkoe emisních zónách v městech s velkým objemem dopravy.⁶¹

Během povodně v červnu česká a saská strana úzce spolupracovaly, spolu s Bavorskem se koordinovaly při čerpání prostředků z Evropského fondu solidarity.⁶² Činnost Pracovní skupiny Labe hodnotil ministr Tomáš Podivínský velmi pozitivně; uvedl, že škody, které pro Sasko znamenala povodeň roku 2013, byly díky spolupráci o dvě třetiny nižší nežli v roce 2002. Odmítl naopak tvrzení některých saských politiků, že se na české straně do Labe několikrát do roka vypouštějí jedovaté látky.⁶³

Vnitro

Vztahy v oblasti vnitřní bezpečnosti potvrdily, že zde česká politika hraje roli aktivního spolupracujícího aktéra. Výjimku z toho pravidla představovala reakce prezidenta Klause na postoj saského ministra vnitra M. Ulbiga, který vyjádřil obavu z dopadů amnestie, již koncem roku 2012 vyhlásil prezident Klaus, na bezpečnost v příhraničním regionu; V. Klaus tyto obavy označil za „*absurdní, legrační, dětské a opravdu nedůstojné, abychom se o tom vážně bavili*“.⁶⁴ Aktivní spolupracující role se naopak projevovала zejména při řešení kritické situace v oblasti drog. Vláda v lednu rozhodla o založení české pracovní skupiny na vysoké úrovni, na nižší úrovni již fungovalo pracovních skupin několik.⁶⁵ Intenzivně pokračoval tzv. Hofský dialog mezi ministry vnitra ČR, SRN, Bavorska a Saska, založený v roce 2012 jako společná platforma pro jednání o boji proti kriminalitě, zejména distribuci krystalického metamfetaminu (tzv. pervitinu, v Německu známém jako „Crystal“), již provádějí především státní příslušníci Vietnamu ve velkých tržnicích poblíž česko-německých hranic. Jestliže v roce 2012 zadržela německá policie a celníci 23 kg pervitinu, za první pololetí 2013 to bylo již 38 kg.⁶⁵ Německá strana se domnívala, že jedním z důvodů je údajně příliš liberální drogová politika ČR, kdy osobní držení malého množství drogy (do dvou gramů) pro osobní potřebu bylo hodnoceno pouze jako přestupek (v Německu je toto množství na úrovni půl gramu). 14. února se v Praze Hofský dialog konal za přítomnosti ministrů vnitra Jana Kubiceho, Hanse-Petera Friedricha (federální ministr vnitra SRN), Joachima Hermanna (ministr vnitra Bavorska) a Markuse Ulbiga (ministr vnitra Saska). Ministr Kubice uznal, že dovoz pervitinu dosáhl „*epidemických rozměrů*“ a problémy, jež způsobuje zejména v Německu, jsou „*alarmující*“. Ministr slíbil, že ministerstvo vnitra připraví změnu příslušného nařízení vlády.⁶⁶ Dále vznikla pracovní skupina „Crystal“, v níž zástupci policie a celní správy obou zemí začali uskutečňovat rozsáhlý soubor opatření k zintenzivnění vzájemné spolupráce a komunikace.⁶⁷ Na hranicích působily společné po-

licejní hlídky, zaváděla se tzv. zrcadlová pátrání, kdy se podněty vyšetřují na obou stranách; opatření ovšem vyžaduje přizpůsobení některých podmínek zákona.⁶⁸ V září německá strana vytvořila tři týmy zvané SoKo Crystal (Norimberk, Weiden, Drážďany) a uváděla, že problém pervitinu přivedl bavorskou policii na hranici jejích sil.⁶⁹ Vznikla rovněž pracovní skupina Plzeňského kraje pro koordinaci společného postupu orgánů státní správy, v níž mají zastoupení i zástupci bavorské a spolkové policie.⁷⁰ Kraj se rovněž rozhodl vybudovat za podpory EU kamerový systém „Klidné pohraničí“, napojený na služebnu české policie i na společné policejní pracoviště ve Schwandorfu; cílem je omezit prodej a transport drog v pohraničí.⁷¹ Přípravovalo se jednání o nové dohodě o policejní spolupráci po vzoru podobné dohody, platné ve vztazích mezi SRN a Rakouskem od roku 2005 a připravované i mezi Německem a Polskem. Mimořádný úspěch zaznamenala v říjnu policie ČR, když zlikvidovala v Čechách čtyři velkovarny pervitinu.⁷² Koncem roku česká a německá policie zadržela distributory drog v Hřensku, na Děčínsku a také v Aši.⁷³ Bylo rozhodnuto, že projekt prevence v boji proti užívání drog podpoří finančně i Česko-německý fond budoucnosti.

Pokud jde o oblast ochrany před katastrofami, podepsali ministři vnitra ČR, Bavorska a Saska 27. srpna ujednání, jež zpřesňuje pravidla pro vzájemnou spolupráci v případě živelních pohrom nebo velkých havárií. Podepsána byla rovněž *Rámcová smlouva mezi ČR a SRN o přeshraniční spolupráci v oblasti zdravotnické záchranné služby* (4. dubna), která umožní, aby v akutním případě mohli k pacientovi vyjet záchranaři, kteří k němu mají ze své základny nejbližší, a to nehledě na existenci hranice. Ratifikace proběhla v dubnu 2014.

Kultura, školství

Česká kulturní politika patří mezi aktiva působení ČR v Německu. Pokračovaly každoroční akce s přispěním Ministerstva kultury ČR, nejstabilnější byla ovšem již tradičně podpora Česko-německého fondu budoucnosti. Mezi takové akce patřily např. tradiční Dny české kultury v Drážďanech. Příkladem rostoucí aktivity byla mnohostranná činnost Českého centra v Berlíně⁷⁴, které od roku 2012 působí v budově českého velvyslanectví a vybuďovalo zde profesionální galerii. Centrum se soustředilo na podporu a prezentaci současného špičkového umění a designu, organizovalo kurátorské cesty německých partnerů a novinářů do ČR, angažovalo se v prezentaci české divadelní a filmové tvorby. České spisovatele podporovalo pořádáním autorských čtení, jejich prezentací na hlavních knižních veletrzích ve Frankfurtu nad Mohanem a v Lipsku či křty německých vydání českých knih. České centrum rovněž organizovalo výuku českého jazyka (v roce 2013 asi 70 studentů). Česká centra jsou členem EUNIC (*European Union National Institutes for Culture*), přičemž činnost ČC v Berlíně byla co do rozsahu aktivit srovnatelná s činností tradičních kulturních institutů mnohem větších zemí, členů EUNIC. Menší České centrum působilo v Mnichově, kde je rovněž vlastní galerijní prostor, tematicky se činnost zaměřovala ale více na otázky historického porozumění a usmíření. Malé České centrum působilo rovněž v rámci Českého domu v Düsseldorfu a soustřeďovalo se na agenturní činnost. České centrum v Praze naopak pořádalo např. výstavu německého designu od konce 19. století.

V říjnu v Praze proběhl festival německojazyčného filmu Filmfest, počátkem listopadu pak tradiční a populární Pražský divadelní festival německého jazyka.

Intenzivní byla již tradičně spolupráce v oblasti školství a výzkumu; aktivně a autonomně se přitom angažovaly univerzity. Česká strana nadále neměla dořešenu otázku duálního vzdělávání, Německo v této oblasti působí jako model, který by ČR mohla následovat. V Německu působilo pět „Českých škol bez hranic“, vzdělávacích zařízení pro doplňkovou výuku českého jazyka a reálií; školy měly podporu českých ministerstev, ČC i nevládních organizací. Rozvíjela se nadále řada česko-německých projektů, zejména v příhraničních oblastech. V Novém Boru byla např. díky projektu, financovanému z prostředků Cíl 3, opravena školka, v níž se budou pravidelně setkávat děti z obou stran hranice.⁷⁵

Minulost

Prezidentská volba potvrdila, že otázkami minulosti lze nadále v politickém zápase mobilizovat podstatnou část voličstva (viz výše). Kampaň i veřejná debata, která zahrnuje i přímé očerňování a pomluvy, představovala radikální polarizaci české společnosti a politické scény; česko-německé vztahy nicméně zasáhla jen zprostředkovaně. Německá strana byla manipulací otázkami minulosti ve volbách zaskočena, klíčovou událostí nicméně byla návštěva premiéra Nečase v Mnichově, která zahrnuje několik významných symbolických aktů: jednak návštěva koncentračního tábora Dachau (zúčastnil se i B. Posselt, mluvčí Sudetoněmeckého krajanského sdružení). Hlavním bodem ovšem bylo historicky první vystoupení českého premiéra v bavorském zemském sněmu. P. Nečas použil svou řeč jako výrazné politické a morální gesto, podanou ruku bavorské a německé veřejnosti a politice tím, že se obsáhle věnoval historickému propojení Čech a Bavorska, uznal historickou úlohu Bavorska ve vývoji Čech a zopakoval formuli z Česko-německé deklarace roku 1997: „*Litujeme, že poválečným vyháněním, jakož i nuceným vysídlením sudetských Němců z tehdejšího Československa, vyvlastňováním a odnímáním občanství bylo způsobeno mnoho utrpení a křivd nevinným lidem, a to i s ohledem na kolektivní charakter přisuzování viny.*“⁷⁶

Témata minulosti samozřejmě zůstávala ve společenském a politickém prostoru a záleží na přístupu veřejných činitelů obou stran. Bude velmi záležet na tom, kdo nahradí zvolna odcházející generaci vedoucích představitelů. Čeští diplomaté poukazovali na to, že se předsedou Sudetoněmeckého krajanského sdružení v Bavorsku stal Steffen Hörstel, představitel nové generace (40 let), narozený již po válce v Durynsku, jenž patří k pravicovému kraji sdružení.⁷⁷ Jistá očekávání i v těchto kruzích vyvolalo vyjádření D. Hermana, budoucího ministra kultury ČR, jenž se vyslovil pro oživení „české zemské kultury“ a kultury střední Evropy ve spolupráci se sousedy – Rakouskem, Bavorskem, Saskem, Polskem a Slovenskem.

Z dalších událostí je nutné zaznamenat, že Cheb konečně získal možnost prodat nemovitost, kterou vlastní v Německu. Utržené prostředky (80 000 EUR) vložil do nadace, která má financovat projekty na obou stranách hranice.⁷⁸ Pokračovaly snahy angažované veřejnosti pracovat na obnově německých památek v pohraničí.⁷⁹

Patnácté výročí fungování oslavil Česko-německý fond budoucnosti, jedna z nejeftivnějších (politicky i administrativně) institucí v ČR. Poprvé je v koaliční smlouvě

německé federální vlády zmíněna Česká republika, koalice CDU-CSU a SPD se zavazuje zajistit Česko-německému fondu budoucnosti perspektivu i po roce 2017, kdy končí jeho dosavadní financování. Fond v roce 2013 rozhodl o financování zhruba 600 bilaterálních projektů spolupráce.

Regionální

Klíčovou událostí byla návštěva premiéra Nečase v Mnichově. Se svým protějškem, předsedou vlády Bavorska H. Seehoferem, se dohodl na každoročních setkáních na úrovni předsedů vlády, ale i dalších ministrů, vzniknout by měla také společná parlamentní skupina. Česká strana navrhla uspořádání česko-bavorská zemské výstavy.⁸⁰

Na úrovni předsedy zemské vlády proběhla návštěva saského premiéra S. Tillicha 21. října. Přijel na pozvání premiéra v demisi Rusnoka a jednání se soustředila na přeshraniční spolupráci, dopravní a energetickou infrastrukturu a vztahy v oblasti kultury a vzdělávání.⁸¹ Proběhlo 21. zasedání Česko-bavorské (5.–6. listopadu) a Česko-saské pracovní skupiny pro přeshraniční spolupráci (10.–11. září), které koordinovaly připravované akce mezi oběma stranami ve všech oblastech. Smlouvu o užití příhraniční spolupráci podepsali zástupci Ústeckého kraje a Svobodného státu Sasko; mezi tématy společného zájmu patří rozvoj turistiky a průmyslu, ale také zdravotnictví, sociální oblasti a ochrany životního prostředí, dále pak spolupráce při žádostech o financování z EU.⁸²

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA HLAVNÍCH AKTÉRŮ

Změna vlády nepřinesla nové rozložení kompetencí ve vztahu k Německu. Problematikou byla polarizace ve vztazích ministra zahraničních věcí K. Schwarzenberga a premiéra P. Nečase, pokud jde o institucionální otázky vývoje EU, jež prosazovala německá politika. Premiér Nečas a státní tajemník pro EU Vojtěch Belling svou politikou skutečně vyčlenili ČR z „hlavního proudu“ evropské integrace a tedy se distancovali od německého přístupu; vyšli tak vstříc pozici prezidenta Klause, naopak neakceptovali postoj MZV.

Druhá hlavní oblast polarizace české politiky byla méně podstatná: Prezident Klaus a jeho kancelář byli skeptičtí vůči politice usmiřovacích gest s Německem a zjevně neschvalovali návštěvu premiéra Nečase v Bavorsku: Petr Hájek, prezidentův vicekancléř, označil bavorský projev premiéra za „šokující a tragický a otevírá v kombinaci s lisabonskou smlouvou a věrolomně neratifikovaným ‚Klausovým dodatkem‘ doširoka dveře k majetkovým nárokům odsunutých Němců“.⁸³ Naopak ministr Schwarzenberg premiérovi, s nímž se v některých jiných kauzách rozcházel, poblahopřál a označil jej za „opravdu veliký průlom“, který odstranil veškeré překážky ve vztazích s Bavorskem.⁸⁴ Svého vrcholu dosáhla polarizace ve vztazích mezi K. Schwarzenbergem a prezidentem Klausem a jeho nástupcem prezidentem Zemanem v průběhu druhého kola přímé volby prezidenta: zpochybnění morální integrity

ministra zahraničních věcí Schwarzenberga podkopávalo jeho postavení a důvěryhodnost jako ústavního činitele.

Možnost rozvíjet vlastní úroveň vztahů s německými partnery uskutečňovali aktivně i aktéři paradiplomacie, tedy autonomní aktéři pod úrovní státu, jako jsou kraje, NKÚ či Ústavní soud ČR atd. Ve všech případech šlo o kooperativní postoje, vycházející ze společných zájmů nebo snahy využít inspiraci německé politické praxe.

Poslanecká sněmovna ani Senát se přímo vztahy s Německem nezabývaly. Nepřímo se ovšem Německo objevovalo v kontextu jednání o evropské integraci a např. při jednání o Vládním návrhu ústavního zákona o rozpočtové odpovědnosti.⁸⁵ K pozici ČR při jednání o finančním rámci EU na léta 2014–2020 uvedl premiér Nečas v Senátu „*jestli jsme stáli někomu po boku, tak to bylo Německo. Měli jsme německou, velmi blízou pozici ohledně celkové výše rozpočtu.*“⁸⁶

Své místo měla i minulost česko-německých vztahů: Výroky K. Schwarzenberga ohledně role prezidenta Beneše a platnosti dekretů, jež vydal, odsoudil poslanec Jiří Paroubek.⁸⁷ Při jednání o zákonu o rozpočtové odpovědnosti poukazoval poslanec Paroubek na vyšší ceny potravin v ČR ve srovnání s Německem, ale i Polskem.⁸⁸ 19. června se Parlament věnoval ratifikaci Rámcové smlouvy mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o přeshraniční spolupráci v oblasti zdravotnické záchranné služby.⁸⁹ V Senátu se při projednávání návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o statutu a financování evropských politických stran a evropských politických nadací senátor Jiří Dienstbier odvolával na pozitivní model a význam německých stranických nadací.⁹⁰ Německo bylo zmiňováno při srovnání hospodárnosti při zadávání veřejných zakázek.⁹¹ Senátor Jaroslav Zeman charakterizoval pozici Německa v otázce jaderné energetiky jako středovou – mezi blokem projaderných a protijaderných zemí.⁹² Německo bylo v senátních debatách opakovaně uváděno jako příklad dobře fungující a spravované země.

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VEŘEJNÝ A MEDIÁLNÍ PROSTOR

V českých médiích se věrně zrcadlila věcná atmosféra vztahů s Německem. Prezidentská volba, která se soustředila mj. na tzv. Benešovy dekrety, byla prezentována jako vyostřená vnitropolitická debata, prakticky nebyla dávana do souvislosti vztahů s Německem.

Hlavním tématem, jemuž se média věnovala poměrně obšírně, byly volby do Spolkového sněmu a následné vytváření vládní velké koalice a jejího programu. Internetové *Evropské noviny* vnímaly průběh volební kampaně jako nedramatický, hospodářskou a politickou situaci jako stabilní až „*nudnou*“.⁹³ ČT24 ve svých pořadech zrcadlila převládající pozitivní očekávání, zejména pokud jde o vliv na vývoj české ekonomiky.⁹⁴ Volební úspěch A. Merkelové byl vnímán všeobecně jako přesvědčivý; *Haló noviny* ovšem kriticky hodnotily očekávaný příklon SPD k velké koalici s CDU–CSU, přestože poprvé vznikla teoretická možnost utvořit levicovou koalici SPD–Zelení–Die Linke.⁹⁵ Středovou, neideologickou a mediátorskou roli A. Merkelové při

řešení sociálně-ekonomických problémů vyzdvihoval *Respekt*.⁹⁶ Na praktická témata voleb poukázal v tisku velvyslanec Rudolf Jindrák.⁹⁷ Mezi důsledky voleb, o kterých se diskutovalo v praktické rovině, byla otázka zpoplatnění dálnic.⁹⁸

Již tradičně bylo Německo vnímané jako hlavní hospodářský partner České republiky.⁹⁹ Dominantní přitom byl evropský kontext a otázka eura.¹⁰⁰

Kromě tohoto klíčového tématu zachytila česká média i německou diskusi o údajné protizidovské předpojatosti šéfredaktora *Der Freitag*, Jakoba Augsteina.¹⁰¹ Značnou pozornost vyvolala kontroverze kolem odposlechu německých politiků, v prvé řadě kancléřky Merkelové, ze strany americké NSA.¹⁰² Česká média tradičně sledovala i německou diskusi o extrémní pravici v SRN.¹⁰³ Trvalým tématem se již dávno stal německý odchod od jaderné energie a jeho problémy i šance.¹⁰⁴ Trvale přítomna byla témata vnitřní bezpečnosti, zejména přeshraniční kriminality a především krádeží a pašování pervitinu do Německa.¹⁰⁵

ZÁVĚR

Česká politika ve srovnání s rokem 2012 posílila svůj aktivní a zároveň spolupracující přístup k německému sousedovi: stejně jako v předešlém roce rozvíjeli čeští institucionální a političtí aktéři aktivně spolupráci v jednotlivých politických sektorech a podporovali Německo v prosazování fiskální disciplíny v EU. Navíc ovšem nastalo postupné blížení s německou politikou i v otázkách institucionální výstavby evropské politiky, kde někteří čeští aktéři dříve aktivně oponovali německému politickému konceptu: s odchodem prezidenta Klause z politické scény odstoupil do relativního ústraní důležitý institucionální aktér, který prováděl dlouhodobě aktivní politiku odporu vůči německé koncepci EU. Pádem vlády P. Nečase zase odešel aktér, který na jedné straně odvážně rozvinul bilaterální vztahy s Bavorskem a Německem vůbec, na straně druhé ale v EU realizoval podobnou linii, jako prezident Klaus, ovšem spíše formou „nejednání“ – česká vláda se uchýlila pod jeho vedením k ignoraci návrhů SRN na institucionální vývoj EU a nepodílela se na něm. Úřednická vláda J. Rusnoka oba přístupy odvrhla, vyhlásila postupnou adaptaci na německou koncepci řešení krize eurozóny a nově zvolený prezident M. Zeman se hlásil k federálnímu pojetí EU.

Politizace přístupu k Německu byla omezená: převládal politický nezájem a tedy dominance administrativního aparátu, technokratické řešení a práce expertů (viz dynamicky se rozvíjející spolupráce v oblasti ekonomiky, vnitřní bezpečnosti, kultury atd.). Vnitropoliticky politizované téma představovala česká a německá energetika; politika vlád P. Nečase i J. Rusnoka nicméně nedopustila, aby došlo k polarizaci tématu ve vztazích s německým sousedem, naopak rozvíjela institucionalizovaný dialog o řešení přetoků energie a podporovala propojení infrastruktury produktovodů.

Polarizace proběhla v již zmiňovaném tématu evropské politiky: příklon k britskému modelu evropské politiky ze strany premiéra Nečase českou politiku vůči německému konceptu vývoje EU antagonizoval; vztah k Německu v této oblasti tak trpěl diskontinuitou, která se projevila po nástupu úřednické vlády a ještě více naplno v roce 2014 nástupem vlády Bohuslava Sobotky. Druhý příklad polarizace byl méně

podstatný, protože zásadně neměnil českou politiku vůči Německu: protichůdné přístupy k otázce normalizace vztahů s Bavorskem a instrumentalizace otázek minulosti v prezidentské volební kampani přímo zahraniční politiku neovlivnily a zůstaly součástí vnitropolitické debaty.

Poznámky

- ¹ Autor děkuje za podněty a připomínky odpovědným pracovníkům vládních institucí a diplomatům MZV ČR, s nimiž vedl individuální rozhovory a bez nichž by tento příspěvek nemohl být sepsán. Jde o tyto osoby (uvádí se v abecedním pořadí, bez udání funkcí): Jiří Čištecký, Jan Bruner, Eva Dvořáková, Petr Hošťálek, Rudolf Jindrák, Dora Svobodová, Monika Štěpánová. Již tradičně zvláštní poděkování patří Zastupitelskému úřadu ČR v Berlíně a velvyslanci Rudolfu Jindrákovi za vytvoření optimálních podmínek při práci na textu. Autor rovněž děkuje za připomínky recenzentovi z MZV ČR. Publikovaný text je samozřejmě zcela v odpovědnosti autora a vyjadřuje názory, které se nemusejí shodovat s postoji uvedených osob a institucí.
- ² Lang, Kai-Olaf (2013): *Tschechien vor der Stichwahl um das Präsidentenamt*. Kurz gesagt, 6. 1. 2013, Stiftung Wissenschaft und Politik. On-line: www.swp-berlin.org/de/publikationen/kurz-gesagt/tschechien-vor-der-stichwahl-um-das-praesidentenamt.html; Biermann, Wolf (2012): *Der Genosse Fürst, mein liebster Klassenfeind*. Die Zeit, 5. 12. 2012. On-line: www.zeit.de/politik/ausland/2012-12/karel-schwarzenberg-marion-doenhoff-preis-biermann-laudatio.
- ³ Schewarda, Jennifer (2013): *Tschechien wählt den Provinzialismus. Mit der Wahl Miloš Zemans zum Präsidenten vergibt Tschechien die Chance auf einen politischen Stilwechsel*. DGAPstandpunkt, č. 3, leden.
- ⁴ *V Mnichově po volbě Zemana znělo zklamání i víra ve spolupráci*. ČTK, 29. 1. 2013.
- ⁵ Rozhovor na téma česko-německých vztahů na ZÚ ČR v SRN, 24. 4. 2013.
- ⁶ *Berliner Zeitung: ČR je jako banánová republika a potřebuje změnu*. ČTK, 18. 6. 2013; *Bavorský deník: Česká politika je vzorovým příkladem morální bída*. ČTK, 19. 6. 2013; *Frankfurter Rundschau: ČR se propadá do chaosu, situace je výbušná*. ČTK, 18. 7. 2013.
- ⁷ *Přímo volený prezident nemá být druhou vládou, slyšel Zeman v SRN*. ČTK, 26. 6. 2013.
- ⁸ *Král Miloš I. je opojený mocí, píše o Zemanovi Němci a Rakušané*. ČTK, 8. 8. 2013.
- ⁹ *Vláda ČR: Programové prohlášení vlády ČR*, 2. 8. 2013. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/programove-prohlaseni-vlady-cr-109326/.
- ¹⁰ Text dopisu viz tisková zpráva vlády, 23. 9. 2013. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-poblahopral-kanclerce-merkelove-k-volebnimu-uspechu-111335/.
- ¹¹ Klaus, Václav (2013): *Zápisky z cesty do Mexika (a ze zastavení v Bonnu)*, 2. 12. 2013. On-line: www.klaus.cz/clanky/3486.
- ¹² *Zeman: Německé volby jsou potvrzením správnosti cesty Merkelové*. ČTK, 25. 9. 2013.
- ¹³ *Ohlasy: V Německu se čeká vznik velké koalice, pomůže to s krizí*. ČTK, 23. 9. 2013.
- ¹⁴ Bauer, Jan (2013a): *Německé plány dostavbě Temelína nesvědčí*, 27. 3. 2013. On-line: www.ods.cz/clanek/4362-nemecke-plany-dostavbe-temelina-nesvedci.
- ¹⁵ *Vyjádření poslance V. Filipa (KSČM) k vystupování premiéra Petra Nečase během jeho návštěvy Bavorska*, 21. 2. 2013. Zahraniční politika České republiky. Dokumenty I–III/2013, s. 28–29.
- ¹⁶ Filip, Vojtěch (2013): *Nejen ostuda, ale arogance ministerského předsedy*. Haló noviny, 24. 5. 2013. On-line: www.halonoviny.cz/articles/view/6305644.
- ¹⁷ *Rozhovor prezidenta republiky pro Passauer Neue Presse a Deník*, 22. 2. 2013. On-line: www.klaus.cz/clanky/3310.
- ¹⁸ Svoboda, Pavel (2013): *Kus chlapa z Mnichova*. 29. 9. 2013. On-line: www.kdu.cz/Zpravy/Medialni-vystupy/2013/Kus-chlapa-z-Mnichova.aspx.
- ¹⁹ *Viz Lidovci nadbíhají bezradným voličům a nabízejí i nestraníky*. Právo, 6. 9. 2013. On-line: www.kdu.cz/Zpravy/Napsali-o-nas/2013/Lidovci-nadbihaji-bezradnym-volicum-a-nabizeji-i-n.aspx.

- ²⁰ *Program 300: Potřeba změny. Program SPO.* On-line: www.spoz2013.cz/upload/program300-spo.pdf.
- ²¹ Nečas, Petr (2013): *Naše vztahy s Německem jsou pozitivní*, 7. 5. 2013. On-line: www.ods.cz/clanek/4691-nase-vztahy-s-nemeckem-jsou-pozitivni.
- ²² *Volím pravici. Volební program ODS 2013.* On-line: www.ods.cz/volby2013/volebni-program.
- ²³ Bauer, Jan (2013b): *Zapomněli, že sedíme na sudu s prachem?*, 26. 3. 2013. On-line: www.ods.cz/clanek/4389-zapomneli-ze-sedime-na-sudu-s-prachem.
- ²⁴ *Projev prezidenta republiky na Humboldtově univerzitě v Berlíně*, 27. 6. 2013. On-line: www.zemanmilos.cz/cz/clanky/projev-prezidenta-republiky-na-humboldtove-univerzite-v-berline.htm.
- ²⁵ *Politické hnutí ANO. Volební program 2013. Resortní program.* On-line: www.anobudelip.cz/cs/onas/program/volby-2013/resortni-program/.
- ²⁶ *Volební program KDU-ČSL 2013–2017.* On-line: volby.kdu.cz/getmedia/0bb4631e-0fb2-478e-9d17-eea3ffd840df/KDU-CSL---Volebni-program-2013-2017.pdf.aspx.
- ²⁷ Appl, Filip (2013): *KDU-ČSL? Eurooptimisté s výhradami*, 27. 9. 2013. On-line: www.kdu.cz/Zpravy/Napsali-o-nas/2013/KDU-CSL--Eurooptimiste-s-vyhradami.aspx.
- ²⁸ Úvodní projev předsedy TOP 09 Karla Schwarzenberga na 3. sněmu TOP 09. On-line: www.top09.cz/co-delame/celostatni-snemy/snem-2013/projevy/schwarzenberg-opravy-uspech-v-politice-prinasi-jen-drobna-prace-14629.html.
- ²⁹ *Kalousek: Úspěšná opatření bych radši dělal rychleji a důsledněji.* Rozhovor s 1. místopředsedou TOP 09 Miroslavem Kalouskem, 15. 10. 2013. On-line: www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/kalousek-usporna-opatreni-bych-radsi-delal-rychleji-a-dusledneji-14221.html.
- ³⁰ *Farský: Na Slovensku si už dávají velký pozor, aby zakázky zveřejněny byly. Jinak jim hrozí postihy.* Rozhovor s lídrem na Liberecku Janem Farským, 12. 10. 2013. On-line: www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/farsky-na-slovensku-si-uz-davaji-velky-pozor-aby-zakazky-zverejneny-byly-jinak-jim-hrozi-postihy-14189.html.
- ³¹ *Program 300: Potřeba změny. Program SPO.* On-line: www.spoz2013.cz/upload/program300-spo.pdf.
- ³² Adamec, Miloš (2013): *Rozhodování o českém rozpočtu předejme do Bruselu*, 16. 11. 2013. On-line: evropske-hodnoty.blog.ihned.cz/c1-61073980-spoz-rozhodovani-o-ceskem-rozpocetu-predejme-do-bruselu.
- ³³ *Der Grußwort des Präsidenten anlässlich des Mittagssessens gegeben von dem Bundespräsidenten Joachim Gauck.* Deutsche Seiten, 9. 1. 2013. On-line: www.klaus.cz/clanky/3276.
- ³⁴ *Klaus na rozloučenou přesvědčoval Merkelovou, ať změní kurz EU.* ČTK, 9. 1. 2013.
- ³⁵ *Němečtí odpůrci eura se hlásí ke Klausovi, spolupráci nevylučují.* ČTK, 18. 3. 2013.
- ³⁶ *Projev prezidenta republiky na Humboldtově univerzitě v Berlíně*, op. cit.
- ³⁷ *Schwarzenbergovi se nelíbí změna postoje Německa k ruským vizům.* ČTK, 11. 3. 2013.
- ³⁸ MPO ČR: *Hlavní vývojové tendence české ekonomiky v roce 2013 a výhled na rok 2014*, s. 12. On-line: www.mpo.cz/dokument148881.html.
- ³⁹ *ČSÚ: Německé potraviny na pultech obchodů střídají ty polské.* ČTK, 22. 10. 2013.
- ⁴⁰ Nečas, Petr (2013): *Naše vztahy s Německem jsou pozitivní*, op. cit.
- ⁴¹ MZV ČR: *Premiér jednal se saským protějškem*, 21. 10. 2013. Zahraniční politika České republiky. Data X–XII/2013, s. 56–57.
- ⁴² *Česko i Bavorsko znovu připravují koridor Praha–Řezno–Mnichov.* ČTK, 5. 11. 2013.
- ⁴³ *Němečtí investoři: ČR už není v regionu jedničkou, Polsko je lepší.* ČTK, 5. 6. 2013.
- ⁴⁴ *Bratský: Splavněním Labe se má nová vláda zabývat hned po zvolení.* ČTK, 9. 9. 2013.
- ⁴⁵ *Zahrnutý jsou české společnosti s podílem nad 50,1 %, s alespoň třemi zaměstnanci.*
- ⁴⁶ *Škoda Transportation pokračuje v expanzi na německý trh. Plzeň/Mnichov*, 20. 11. 2013. On-line: www.skoda.cz/cs/press-room/tiskove-zpravy/skoda-transportation-pokracuje-v-expanzi-na-nemecky-trh/.

- 47 *Agrofert-Chef expandiert in Deutschland: „Ich bin ja nicht Gott“*. Handelsblatt, 24. 5. 2013. On-line: www.handelsblatt.com/unternehmen/mittelstand/agrofert-chef-expandiert-in-deutschland-ich-bin-ja-nicht-gott/8381818.html.
- 48 *NKÚ: Zadávání zakázek by prospělo například zadávání po částech*. ČTK, 7. 11. 2013.
- 49 *Do SRN šly po otevření trhu práce tisíce Čechů, Němcům to nestačí*. ČTK, 11. 7. 2013.
- 50 *Rozhovory na ZÚ ČR v Berlíně*, 24. 4. 2014.
- 51 *Plán rozvoje přenosové soustavy České republiky*. ČEPS, 15. 11. 2013. On-line: www.ceps.cz/cze/cinnosti/technicka-infrastruktura/documents/rozvoj%20ps/2013/plán%20rozvoje%20přenosové%20soustavy%20České%20republiky%202014%20-%202023.pdf.
- 52 *Německo stojí o užší spolupráci s ČR při řešení přetoků elektřiny*. ČTK, 17. 10. 2013.
- 53 *ČEZ i SÚJB odmítají německou kritiku bezpečnosti Temelína*. ČTK, 9. 9. 2013.
- 54 *Provoz 166 km dlouhého plynovodu Gazela byl zahájen*. ČTK, 14. 1. 2013.
- 55 *EPH odkoupil podíl firmy E.ON ve slovenské společnosti NAFTA*. ČTK, 31. 12. 2013.
- 56 *Česká firma EP Energy koupila německou elektrárnu Buschhaus*. ČTK, 18. 9. 2013.
- 57 *První náměstek ministra obrany Daniel Koštoval jednal se státním tajemníkem MO Německa*, 10. 4. 2013. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/prvni-namestek-ministra-obrany-daniel-kostoval-jednal-se-statnim-tajemnikem-mo-nemecka-82000/.
- 58 *Rozhovor na MO ČR*, 8. 4. 2014.
- 59 *Němci chtějí, aby malé země v NATO víc spolupracovaly s velkými*. ČTK, 22. 10. 2013.
- 60 *V Berlíně zasedala Česko-německá společná komise pro životní prostředí*. Tisková zpráva MŽP ČR, 15. 1. 2013. On-line: www.mzp.cz/cz/news_130115_komise.
- 61 *Návrh nařízení vlády o nízkoe emisních zónách jde do vlády*. Tisková zpráva MŽP ČR. On-line: www.mzp.cz/cz/nizkoemisni_zony_navrh_novinky.
- 62 *Nečas mluvil se saským premiérem o povodni a čerpání peněz EU*. ČTK, 4. 6. 2013.
- 63 *Labe Čechy a Němce nedělí, ale spojuje!* 10. 9. 2013. On-line: www.mzp.cz/cz/news_130910_labe.
- 64 *Klaus: Obavy Němců z kriminality po amnestii v ČR jsou absurdní*. ČTK, 9. 1. 2013.
- 65 *Vláda chce řešit horšící se drogovou situaci u hranic s Německem*. ČTK, 30. 1. 2013.
- 66 *Německý soud udělil Čechům mnohaleté tresty za pašování pervitinu*. ČTK, 9. 12. 2013.
- 67 *Konstruktiver Dialog*. Prager Zeitung, 22. 2. 2013. On-line: www.pragerzeitung.cz/index.php/home/politik/15674-konstruktiver-dialog.
- 68 *Česko-německé jednání o spolupráci při potírání příhraniční trestné činnosti*, MV ČR, 14. 2. 2013. On-line: www.mvcr.cz/clanek/cesko-nemecke-jednani-o-spolupraci-pri-potirani-prihranicni-tr-estne-cinnosti.aspx?q=cHJuPTE%3d.
- 69 *ČR chce zrychlit vyhošťování cizinců odsouzených kvůli drogám*. ČTK, 14. 2. 2013.
- 70 *Němci nasazují na boj s českým pervitinem speciální týmy*. ČTK, 9. 9. 2013.
- 71 *Policisté a státní orgány se spojily proti drogám v pohraničí*. ČTK, 18. 2. 2013.
- 72 *Plzeňský kraj dá 40 milionů Kč na kamery v příhraničí, pomůže EU*. ČTK, 14. 11. 2013.
- 72 *Policie podezírá šest lidí z výroby desítek kg pervitinu denně*. ČTK, 21. 10. 2013.
- 73 *Policie odhalila distributory drog, prodávali je do Německa*. ČTK, 18. 12. 2013; *Policisté odhalili gang, který prodával v Aši drogy do Německa*. ČTK, 20. 12. 2013.
- 74 On-line: berlin.czechcentres.cz/es/. Ředitelkou Českého centra je od ledna 2013 Monika Štěpánová.
- 75 *V Novém Boru opravili školku, jezdit do ní budou i německé děti*. ČTK, 24. 9. 2013.
- 76 *Nečas, Petr (2013): Projev předsedy vlády před poslanci Bavorského zemského sněmu*. 21. 2. 2013. On-line: www.ods.cz/clanek/4068-projev-predsedy-vlady-pred-poslanci-bavorskeho-zemskeho-snemu#.USXzyKXtTFk.
- 77 *Viz jeho dřívější aktivity ve vedení školicího střediska Sudetoněmeckého krajanského družení v Heiligenhofu. Sudetendeutsches Bildungszentrum: Bund förderte Seminare von Rechtsnationalen*, 5. 11. 2011. On-line: www.spiegel.de/politik/deutschland/sudetendeutsches-bildungszentrum-bund-foerderte-seminare-von-rechtsnationalen-a-793298.html.
- 78 *Cheb může konečně prodat domy v lese, který má v Německu*. ČTK, 4. 2. 2013.
- 79 *Viz např. Spolek nadšenců na Svitavsku obnoví tři zaniklé kaple*. ČTK, 9. 2. 2013.
- 80 *Premiéři Česka a Bavorska se chtějí scházet každý rok*. ČTK, 20. 2. 2013.

- ⁸¹ *Premiér jednal se saským protějškem.* 21. 10. 2013. Zahraniční politika České republiky. Data X–XII/2013, s. 56–57.
- ⁸² *Německé Sasko a Ústecký kraj se dohodly na užší spolupráci.* ČTK, 20. 2. 2013.
- ⁸³ *Nečas: KSČM ho kritizuje, Schwarzenberg chválí.* Týden, 21. 2. 2013. On-line: www.tyden.cz/rubriky/domaci/necas-kscm-ho-kritizuje-schwarzenberg-chvali_262083.html.
- ⁸⁴ Tamtéž.
- ⁸⁵ Poslanecká sněmovna PČR: Vystoupení poslance Davida Šeicha k Vládnímu návrhu ústavního zákona o rozpočtové odpovědnosti, 6. 2. 2013. On-line: www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/051schuz/s051045.htm.
- ⁸⁶ Senát PČR: Vystoupení premiéra Nečase s informací vlády České republiky o výsledcích jednání Evropské rady, která se konala ve dnech 7.–8. února 2013, 13. 3. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno & O=9 & IS=4967 & D=13. 03. 2013#b13706.
- ⁸⁷ Poslanecká sněmovna PČR: Vystoupení Jiří Paroubka během ústních interpelací, 7. 2. 2013. On-line: www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/051schuz/s051102.htm.
- ⁸⁸ Poslanecká sněmovna PČR: Vystoupení Jiřího Paroubka v PSP ČR, 11. 6. 2013. On-line: www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/054schuz/s054024.htm.
- ⁸⁹ Poslanecká sněmovna PČR: Vládní návrh přestavil v PSP ČR ministr zdravotnictví Leoš Heger, 19. 6. 2013. On-line: www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/054schuz/s054100.htm.
- ⁹⁰ Senát PČR: Vystoupení Jiřího Dienstbier 30. 1. 2013 v Senátu. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno & O=8 & IS=4934 & D=30. 01. 2013#b13532.
- ⁹¹ Senát PČR: Vystoupení Miloslava Kaly, Elišky Wagnerové a Miloslava Horníka, 30. 1. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=8&IS=4934&D=30.01.2013#b13536.
- ⁹² Senát PČR: Vystoupení senátora Jaroslava Zemana 13. 3. 2013. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno & O=8 & IS=4967 & D=13. 03. 2013#b13711.
- ⁹³ Appl, Filip (2013): *Střední Evropa zažívá volební podzim.* Evropské noviny, 27. 9. 2013, s. 4.
- ⁹⁴ *Na výsledky napjatě čekají české firmy.* ČT24, Ekonomika ČT24, 2. 9. 2013.
- ⁹⁵ Grossmann, Victor (2013): *Zisky a ztráty v německých volbách.* Haló noviny, 29. 9. 2013. On-line: www.halonoviny.cz/articles/view/9503210.
- ⁹⁶ Lindner, Tomáš–Tabery, Erik (2013): *Pravice, která vítězí.* Respekt, Komentáře – Německo, 30. 9. 2013, s. 17.
- ⁹⁷ Břešťan, Robert (2013): Rozhovor s velvyslancem Rudolfem Jindrákem: *Volby rozhodnou složenky za elektřinu.* Ekonom, 5. 9. 2013, s. 42.
- ⁹⁸ Polák, Pavel (2013): *Budou německé dálnice zpoplatněny pro cizince?.* Radiožurnál, 23. 10. 2013.
- ⁹⁹ Fingerland, Jan (2013): *Německá ekonomika je důležitá pro celou Evropu.* ČRo 6, 18. 1. 2013.
- ¹⁰⁰ *Němečtí politici: Pokud vznikne „nord-euro“, at' i s Českem.* Ekonom, 5. 9. 2013, s. 12.
- ¹⁰¹ Lindner, Tomáš (2013): *Nebezpečná slova.* Respekt, 14. 1. 2013.
- ¹⁰² Dolanský, Lukáš (2013): *Odposlouchávaná kancléřka?.* ČT24, Události, komentáře, 24. 10. 2013.
- ¹⁰³ Viz např. Hvižd'ala, Karel – ČRo 6, *Názory a argumenty*, 16. 1. 2013; též viz příspěvek *Nebezpečí rasismu v sousedním Německu.* Tamtéž, 19. 1. 2013.
- ¹⁰⁴ Augustová, Marcela (2013): *Vesnice ohrožené kvůli uhlí.* ČT1, Události, 7. 4. 2013.
- ¹⁰⁵ Polák, Pavel (2013): *Zasahují české a německé úřady účinně proti pašerákům tvrdých drog?.* Radiožurnál, 24. 1. 2013.